

Democratya!* İsrail'de Kırmızılı Kadınların Direnişi

Karel Valansi

2022 yılı sonunda göreve başlayan, Binyamin Netanyahu liderliğindeki yeni hükümet, İsrail tarihinin en aşırı sağcı ve dindar partilerinden oluşuyor. Bu koalisyon, kuruluşundan bu yana kendini Orta Doğu'nun tek demokrasisi olarak tanımlayan İsrail'in geleceği ve demokratik yapısı için büyük bir tehdit oluşturuyor. Bu tehditler birçok farklı koldan ilerliyor.

Netanyahu'nun uzun süredir basını kontrol altına alma çabası demokrasinin ifade özgürlüğü ilkesini tehdit ediyor. Filistinliler dahil azınlık gruplarının, LGBTQ+ toplumunun ve kadınların kanun önünde eşitliğini ihlal edecek yasa tasarıları, demokrasinin bir diğer önemli prensibi olan eşit haklar ilkesini tehdit ediyor. İsrail'de yürütme ve yasama erkleri her zaman hükümet tarafından kontrol edilmekte. Yüksek Mahkeme, iktidar partilerinin gücünü kontrol eden ve anayasa görevini yerine getiren Temel Yasaların uygulanmasını güvence altına alan tek kurumdur. Ancak yeni hükümet yasama üzerinde sınırsız güç sahibi olmak için Yüksek Mahkemeyi zayıflatmayı amaçlıyor ve demokrasinin diğer olmazsa olmaz ilkesi olan kuvvetler ayrılığını tehdit ediyor.

Demokrasiyle yönetilen ülkelerde iktidar meşruiyeti halk iradesinden alır. Halk iradesini yansıtmamanın en somut biçimi ise seçimlerdir. Ancak demokrasi sadece seçim sandığından ibaret değildir. Daha fazla oy alarak seçim kazanmak o partiyi/koalisyonu iktidara taşır ancak bu durum yönetime sınırsız yetki sağlamaz. İdeal durumda hükümetin görevi çoğunluğun karşısında azınlığın haklarını savunmak, hukukun üstünlüğünü korumak, ve

* İbranice demokrasi, hükümetin yapmak istediği yargı reformuna karşı protestoların ana sloganı

kimsenin hakkına tecavüz edilmediği müddetçe herkesin dilediği şekilde yaşamını sürdürmesi için gerekli yasal çerçeveyi kurmaktır. Bu ideal biçimiyle demokrasi, sadece siyasetçilerin eline bırakılan bir konu değildir. Yurttaşların söz söyleme hakları mevcuttur ve hükümetin politikalarını şekillendirmede sürekli ve belirleyici bir sese sahip olmalarına olanak veren kurum ve uygulamalardan yararlanılmalıdır.

İsrail demokrasisine yönelik bu tehditler halk tarafından tepki ile karşılanıyor. Haftalardır yüz binlerce kişi ellerinde İsrail bayrakları, dillerinde Umut anlamına gelen Hatikva isimli milli marşlarıyla sokaklardalar ve seslerini en yüksek perdeden duyuruyorlar. Netanyahu hükümetinin geri adım atması ve yargı reformu adı altında gerçekleştirmek istediği değişiklikleri bir süreliğine ertelemiş olması dahi protestoları durdurmaya yetmiyor. Netanyahu'nun yolsuzluk davaları, koalisyon ortaklarının ayrıştırıcı ve radikal söylemleri devam ederken, ülkede hükümete yönelik güvensizlik sürüyor.

Protestolar sırasında meydanları dolduran bayraklardan oluşan mavi-beyaz bir denizin ortasında farklı bir grup öne çıkıyor. Kırmızı pelerin ve yüzlerini örten beyaz başlıklar giyen, başları eğik, elleri önlerinde, büyük bir sessizlik içinde genellikle ikili olarak yürüyen

Fotoğraf: Getty Images

kadınlar dikkat çekiyor. Margaret Atwood'un 1985 yılında yayınlanan *Damızlık Kızın Öyküsü* (The Handmaid's Tale) adlı distopik romanından ilham alınan bu kıyafet günümüzde kadın haklarının bir simgesi haline gelmiş durumda. 1990 yapımı aynı isimli filme de uyarlanan roman, günümüzde

halen yayınlanmakta olan bir dizi ile güncelliğini koruyor. Kıyafet daha önce, dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ın ABD Yüksek Mahkemesine muhafazakar adaylar atama isteğine karşılık Amerikalı kadınlar tarafından kullanılmıştı. Aynı konsept İranlı kadınlara destek

amacıyla İngiltere’de ve kürtaj hakkını korumak isteyen Polonyalı kadınların protestolarında da tercih edilmişti.

Kırmızılı kadınlar neyi simgeliyor?

Atwood romanında, yazıldığı dönemin gerçeklerine dayanan bir felaket senaryosu kaleme alıyor. Romanın geçtiği ABD yıkılmış, yerine Gilead Cumhuriyeti kurulmuştur. Totaliter, teokratik, şovenist bu yeni devlet, erkek egemen küçük bir azınlık tarafından yönetilir. Gilead Cumhuriyetinde kadınların banka hesaplarına el konulmuş, işten çıkarılmış, tüm hakları ellerinden alınmıştır. Ülkedeki kadın ve erkekler bir kast sistemine göre sınıflandırılmıştır. Giyilen kıyafetlerin renkleri ise kadınları tanımlayan ve geleceklerini belirleyen yegane şeydir. Komutan olarak adlandırılan yönetici sınıfı siyah, eşleri mavi, temizlik islerinde çalışanlar yeşil, bekar kızlar beyaz, damızlık kızlar ise kırmızı giyiyor romanda. Sisteme karşı gelenler, dine karşı gelmiş ve günahkar sayılıyor. Bu kişiler öldürülüp Duvar’da sergileniyor, işe yaramayan diye nitelenenler ise kolonilere ölüme gönderiliyor.

Çevre kirliliği nedeniyle azalan nüfus, artan kısırlık ve bebek ölümleri nedeniyle hayali Gilead Cumhuriyetinde en çok doğurganlık teşvik edilir. Bunun için yönetici sınıfına çocuk doğurması amacıyla damızlık kız sınıfı yaratılır. Hiçbir kişisel alanları veya özgürlükleri olmayan bu kızlar sadece iki bacaklı rahimler olarak işlev görür. Hiçbir hakları hatta kendi isimleri bile yoktur. Görevli olarak gittikleri komutanların isimleriyle anılırlar Fredinki, Gleninki gibi. Romanın ana kahramanın adı olan *Offred* (Fredinki) aynı zamanda *offered* yani kurban, adak olarak da anlaşılabilir. Atwood bu karakter için Hz Yakup, iki karısı Rahel ile Lea, iki cariyesi ve İsrailoğullarını oluşturan 12 oğul-12 kavimin öyküsünden etkilendiğini söyler. Kadınlar kocalarına çocuk doğurmaları için cariyelerini sunar. Cariyeler doğurur ancak oğullarına sahip çıkamazlar, doğurdukları çocuklar eşlere aittir, tıpkı Atwood’un romanındaki gibi. Damızlık kızlar doğurgan yaşlarında en fazla üç komutan değiştirebilirler. Her seferinde isimleri değişir, yani üç kere daha yok edilirler. Onları ayırt eden ayak bileklerindeki numaradır sadece. Başarısız olanlar kolonilere sürülür orada kimyasal atık temizleme cezasına çarptırılırlar ve bu kolonilerde kısa sürede ölürlər.

Atwood bu romanı yazarken günümüzde hala güncelliğini koruyan, sert bir toplum eleştirisi yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın başında, 1939’da doğan yazar, Demir Perde arkasındaki Çekoslovakya ve Doğu Almanya’da bulunmuş, faşizm ve totalitarizmi ilk elden

deneyimlemişti. Bu kitabını henüz duvarla çevrili Batı Berlin’de yazan Atwood, romanının önsözünde şöyle der; “1984 ilkbaharında Batı Berlin’de yaşıyordum. Sovyet imparatorluğu hala güçlü, yerli yerindeydi. Her pazar günü Doğu Alman hava kuvvetleri, ne kadar yakın olduklarını unutturmamak için ses duvarını aşardı; o anda sanki bomba patlardı. Demir Perde’nin ardındaki ülkeleri ziyaretlerim sırasında ihtiyatı, gözetlenme duygusunu, sessizlikleri, konuların değiştirilmesini, insanların çapraşık bilgi iletme biçimlerini yaşadım, tüm bunlar yazdıklarımı etkiledi.”

Romanın yazıldığı 1980’ler tıpkı bugün olduğu gibi, anti-feminist bir siyasetin ve söylemin ağırlık kazandığı, kadınların önceki on yılda kazandığı haklara karşı olarak muhafazakarlaşmayı ve dini önceleyen bir bakış açısıyla kadının statüsünün belirlenmesini talep edenlerin iktidarda olduğu yıllardı. ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher iktidarı yaşıyordu. Tüm bu özellikleriyle roman distopik bir dünyada geçse dahi gerçek olaylara dayanıyordu; “Hayali bir bahçe yaratacaksam içindeki kurbağalar gerçek olsun istedim,” diyordu yazar. Günümüz İsrail’inde kadınlar da kazandıkları hakların ellerinden alınması tehdidinde karşı sokaklardalar. Tıpkı Atwood’un damızlık kızları gibi giyinerek gerçekleşebilecek bir felakete dikkat çekmek istiyorlar.

Koalisyonun kadın karşıtı yasa tasarıları

Netanyahu’nun kurduğu hükümette aşırı sağ ve dinci partilerin ağırlığı dikkat çekiyor. Sayısal olarak bakıldığında 64 sandalyeli hükümette sadece 9 kadın yer alıyor ve bu kadın siyasetçiler önemli pozisyonlara getirilmediler. Bir önceki Lapid-Bennett koalisyonunda 24 kadın vardı. 50 yıl önce Golda Meir’in başbakan olduğu bir ülkede hükümeti oluşturan iki dinci parti, listelerine dahi kadın almıyorlar. Kadınların olmadığı yerde kadın haklarının gerileyeceği muhakkak. Kadınların karar verme mekanizmasının dışında bırakıldığı hükümetin gündeminde din temelinde ayrımcılığa izin veren politikalar yer alıyor.

Koalisyon anlaşmasına bakıldığında, bu partilerin kadın haklarını kısıtlamak, onları kamusal alandan dışlamak ve ataerkil dini bir sistem inşa etmek istedikleri anlaşılıyor. Bunlardan biri kamusal alanlarda cinsiyet ayrımcılığını teşvik etmek. Mevcut yasaya göre, ürün, hizmet ve kamusal alanlara girişte ayrımcılık yasak. Koalisyon bu yasayı değiştirerek dindarlara yönelik etkinliklerde cinsiyet ayırımına izin verilmesini talep ediyor. Özel işletmelerin, dini inanç nedeniyle bir ürün veya hizmeti sunmamasına da olanak sağlanması

isteniyor. Yani yeni yasa yürürlüğü girerse, kadınların veya bir başka grubun bir kamusal alana girmesi yasaklanabilir. Mesela kadınların otobüste arka sıraya oturmaları zorunlu tutulabilir veya bir doktor dini inancına uygun değil diyerek hastasını muayene etmeyi reddedebilir.

Kadınları doğrudan etkileyecek bir diğer yasa tasarısı kadınların orduda bazı kritik birimlerde görev almasını engellemek. Kadınlar bu hakkı [1995'te](#) Yüksek Mahkeme'nin askerlikte eşitlik kararı sayesinde kazanmışlardı. Koalisyonun taleplerinden bir diğeri ise dini mahkemelerin yetkilerini genişletmek. Hali hazırda dini mahkemeler evlenme ve boşanma gibi konularda yetkiye sahip. Bu mahkemeler kadınları yargıç olarak kabul etmiyor ve kadınların kendi gelecekleri üzerinde söz sahibi olmasına sıcak bakmıyor. Yetkilerinin arttırılması durumunda, özellikle bu mahkemelere başvurmaya zorlanacak olan Ortodoks kadınlar dezavantajlı duruma düşecekler. Geçmişte bu mahkemelerin, kadınların haysiyet ve eşitlik hakkını ciddi şekilde ihlal etmesi, İnsan Onuru ve Özgürlüğü Temel Yasası uyarınca Yüksek Mahkeme kararlarıyla engellenmişti.

Yüksek Mahkeme yıllardır kadın haklarının bir güvencesi haline gelmiştir. Yüksek Mahkeme, kadınların erkeklerle aynı yaşta emekli olma hakkını güvence altına alma, tazminat hakkını koruma, kadın ve erkek sporcular için bütçeleri eşitleme gibi konularda kadınların haklarını korudu ve yükseltti. Mevcut hükümetin Yüksek Mahkeme'nin bağımsızlığını engelleme çabası bu nedenle ilk önce kadınları ve azınlıkları etkileyecek. Koalisyon arzu ettiği yargı reformunu yapmayı başarırca, Temel Yasaları değiştirmek herhangi bir yasayı değiştirmek kadar kolay olacak. Yüksek Mahkeme'nin anayasaya uygunluk filtresi kaldırıldığında hükümette salt çoğunluk (61 sandalye) elde eden, istediği değişiklikleri yapabilecek.

Mevcut hükümet Yüksek Mahkeme'nin gücünü sınırlamak için yargıçları seçen komitenin de kontrolünü ele geçirmeyi tasarlamakta. Bu konudaki yasa tasarısı geçerse, Yüksek Mahkeme'nin üye sayısından, üye seçimine kontrol hükümete geçecek. Bu mahkemenin bağımsızlığına gölge düşüreceği gibi, var olan kadın üye kotasını da değiştirerek komitedeki kadın sayısı azaltılabilir.

Kırmızılı kadınların arkasındaki grup

Kırmızılı kadınlar fikri, Bonot Alternativa (bir alternatif kurmak) adlı inisiyatifin Whatsapp grubunda şekillendi. Kadın hakları, eşitlik, kadınların temsili ve kadına şiddete karşı mücadele için kurulmuş olan inisiyatifin üyeleri İsrail'in her kesimden, laik, dindar, ultra-Ortodoks, Yahudi ve Arap kadınlardan oluşuyor. Moran Zer Katzenstein liderliğindeki Bonot Alternativa 3 yıl önce, 16 yaşındaki bir genç kızın Eilat'da çete tecavüzüne uğramasının ardından kuruldu. Kudüs'te 20 kadın olarak başladıkları kırmızılı kadın protestoları günümüzde İsrail'in birçok şehrinde yüzlerce kadına ulaşmış durumda. Amaçları kadın haklarını korumak. Yüksek Mahkeme'nin yetkilerinin kısıtlanmasını, kadınların kazanılmış haklarına bir darbe olarak görüyorlar. Çünkü Yüksek Mahkeme'nin kadın haklarını koruması çok önemli bir güvence.

Başları eğik yürümeleri itaatkar olmalarının istenmesini, yüzlerini örten başlıkları vizyonlarının ve geleceklerinin kısıtlanmasını simgeliyor. Topluluk olarak yürüyorlar çünkü kadın olduklarından dolayı birey olarak bir değerlerinin olmayacağını gösteriyorlar ve sessizler çünkü fikir beyan etmelerine izin verilmeyecek. Kırmızılı kadınlar unutulmaz bir şekilde kadın haklarının erozyona uğramasıyla toplumu bekleyen tehlikeyi ifade ediyorlar. Çarpıcı bir uyarı ateşi yakıyorlar. Sadece eve bağlı ve çocuk doğurmaya yarayan bir nesne olmadıklarını, sessiz bir çığlıkla anlatıyorlar. Tıpkı Atwood'un *Damızlık Kızın Öyküsü* kitabındaki gibi.

Ya sonra

Hakkında yolsuzluk davaları olan Netanyahu'nun iktidarda kalmasını eleştiren bilim insanı Shikma Bressler'in Siyah Bayrak hareketi ile bağımsız gazeteci Or-ly Barlev'in 2020 yılında başlattıkları protestolar Kırmızılı kadınlar ile devam ediyor. İsraili 50 kadın hakları grubu güçlerini birleştirerek [Kadın Örgütleri ve Eşitlik Koalisyonunu](#) kurdular. Amaçları İsrail'de kadın temsilini ilerletmek ve önerilen ayrımcı yasalarla mücadele etmek.

İsrail'de, Türkiye'de de rastladığımız türde bir [ataerkil hesaplaşma](#) yaşıyor. Geleneksel kodlamaya dayanan gücünün kaybolmasını engellemeye çalışan erkek egemen iktidar, kadını güçlendiren hukuksal destekleri yıkma peşinde. Oysa demokrasinin temelinde eşitlik yatar. Bu durum nüfusun yarısını teşkil eden kadınları da kapsar. İkinci Dünya Savaşı'nın yaşattığı acılar ve korkunç yıkımın yanı sıra faşizmin tehlikesi ile bilinçlenmiş olan Atwood,

kurulu düzenlerin bir anda ortadan yok olabileceğini vurguluyor romanında; “Burada olmaz’ sözüne güvenilemezdi, her şey her yerde olabilirdi, şartlar uygunsa.” İlk önce de kadınlar harcanırdı. Çünkü kadın ve kadın vücudu üzerinde denetim kurmak her baskıcı rejimin önceliği olageldi. Din ise bu amaçla tercih edilen kullanışlı bir araç olarak kullanıldı. Özgürlüğünü kaybetmiş bir toplumun hayatta kalma mücadelesini anlatıyordu Atwood. Onun sembollerini kullanan İsraili kadınlar ise kadınların kazanılmış haklarını geri almaya çalışan ataerkil bir sisteme karşı cesaretle karşı duruyorlar.

Karel Valansi, T24 ve Şalom Gazetesi'nde Orta Doğu ve dış politika ağırlıklı analizler yapan bir köşe yazarı ve İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora çalışmalarına devam eden Valansi'nin Türkiye-İsrail ilişkileri konusundaki ilk kitabı "The Crescent Moon and The Magen David, Turkish-Israeli Relations Through the Lens of the Turkish Public" 2018 yılında Hamilton Books tarafından yayınlandı. Dış Politikada Kadınlar inisiyatifi üyesi olan Valansi'ye @karelvalansi twitter hesabından, yazılarına karelvalansi.com'dan ulaşabilirsiniz.

Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Dış Politikada Kadınlar İnisiyatifine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir.